

pryiemstvom. Ekonomika ta derzhava, vol.10, pp. 36–45. DOI: 10.32702/2306–6806.2019.10.36.

8. Shutko T.I. (2014). Ekonomichna sutnist upravlinnia vytratamy pidpryiemstva. Efektyvna ekonomika, vol.12. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>.

Дані про автора

Довбуш Віта Іванівна,

доцент кафедри підприємництва та бізнесу, Київський національний університет технологій та дизайну, к.е.н., доцент

e-mail: dowbusch.v@ukr.net

Данные об авторе

Довбуш Вита Ивановна,

доцент кафедры предпринимательства и бизнеса, Киевский национальный университет технологий и дизайна, к.э.н., доцент

e-mail: dowbusch.v@ukr.net

Data about the author

Vita Dovbush,

Associate Professor of the department of entrepreneurship and business, Kyiv National University of Technology and Design, Ph.D., Associate Professor

e-mail: dowbusch.v@ukr.net

ПОПРОЗМАН Н.В.

СТЕПАНОВА О.В.

Методика визначення витрат на оплату праці й показники використання персоналу

Предметом дослідження є сукупність теоретико–методологічних підходів визначення витрат оплати праці персоналу.

Метою дослідження є обґрунтування методичних підходів оплати праці та показників використання персоналу.

Методи дослідження. У роботі використано діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу та синтезу, методика визначення витрат оплати праці персоналу.

Результати роботи. У статті окреслено предиспозиції формування витрат на оплату праці. Обґрунтовано витрати на оплату праці та соціальні нарахування, які є однією з основних статей у формуванні ціноутворення товару та займають найбільшу питому вагу в структурі собівартості продукції, що потребує більших затрат людської праці.

Галузь застосування результатів. Менеджмент, економіка, економічна кібернетика, цифрова економіка.

Висновки. Проаналізовано методика визначення витрат на оплату праці. Результати проведених досліджень свідчать про те, що витрати на оплату праці займають суттєву частку в структурі собівартості продукції, але фактичні витрати підприємства на оплату праці більші від тих, які виплачуються робітникам.

Ключові слова: витрати, оплата праці, використання персоналу, показники, сільськогосподарські підприємства, сезонність, ціна продукції, собівартість, соціальні заходи.

ПОПРОЗМАН Н.В.

СТЕПАНОВА О.В.

Методика определения расходов на оплату труда и показатели использования персонала

Предметом исследования является совокупность теоретико–методологических подходов для определения затрат оплаты труда персонала.

Целью исследования является обоснование методических подходов оплаты труда и показателей использования персонала.

Методы исследования. В работе использован диалектический метод научного познания, метод анализа и синтеза, методика определения затрат оплаты труда персонала.

Результаты работы. В статье очерчены предпосылки формирования затрат на оплату труда. Обоснованы затраты на оплату труда и социальные начисления, которые являются одной из основных статей в формировании ценообразования товара и занимают наибольший удельный вес в структуре себестоимости продукции, что требует больших затрат человеческого труда.

Отраслевое применение результатов. Менеджмент, экономика, экономическая кибернетика, цифровая экономика.

Выводы. Проанализирована методика определения затрат на оплату труда. Результаты проведенных исследований свидетельствуют о том, что затраты на оплату труда занимают существенную долю в структуре себестоимости продукции, но фактические затраты предприятия на оплату труда больше тех, которые выплачиваются рабочим.

Ключевые слова: расходы, оплата труда, использование персонала, показатели, сельскохозяйственные предприятия, сезонность, цена продукции, себестоимость, социальные мероприятия.

POPROZMAN N.V.
STEPANOVA O.V.

Methodology for determining labor costs and indicators of staff utilization

The subject of the study is a set of theoretical and methodological approaches to determining the cost of staff.

The purpose of the study is to substantiate the methodological approaches to remuneration and staff use indicators.

Methods of research. The dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the method of determining the cost of staff are used in the work.

Results of work. The article outlines the predispositions for the formation of labor costs. Labor costs and social charges are substantiated, which are one of the main items in the formation of product pricing and occupy the largest share in the cost structure of products that require higher human labor costs.

Industry application of results. Management, economics, economic cybernetics, digital economy.

Conclusions. The method of determining labor costs is analyzed. The results of the research show that labor costs account for a significant share in the structure of production costs, but the actual labor costs of the enterprise are greater than those paid to workers.

Keywords: costs, wages, staff use, indicators, agricultural enterprises, seasonality, product price, cost, social activities.

Постановка проблеми. В центрі уваги економічної теорії та господарської діяльності завжди була і є оплата праці, адже вона визначає рівень конкурентоспроможності підприємства, якість життя населення та економіку держави в цілому. Прагнення України до євроінтеграції потребує розвитку та вдосконалення ринкових відносин та кардинальних змін в сільськогосподарській галузі, зокрема розгляду питомої ваги заробітної плати в структурі собівартості продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискусії та дослідження на тему визначення витрат на оплату праці та їх вплив на собівартість продукції тільки починають набирати оберту, адже цей напрямок є достатньо вагомим для розвитку та конкурентоспроможності сіль-

ськогосподарського сектору економіки. Отже, закономірно виникає зростаючий інтерес сучасних учених–економістів до проблеми витрат на оплату праці й ефективність використання персоналу, зокрема і в сільськогосподарській галузі. Але не менш важливим є досвід попередників, які заклали основу фундаментальних положень та принципів на основі яких ми будемо вже більш складні системи організації виробництва з урахуванням цифрової трансформації економіки, аналізу й прогнозування, досягнень науково–технічного прогресу та нових способів керування.

Питаннями оплати праці як складової економічної теорії почали цікавитися відомі вчені–економісти ще з XVII століття. Одним із основоположників економічної думки щодо теорії оплати

праці був французький вчений Фредерік Бастіа. Ф. Бастіа стверджував, що зростання доходів працівників послідує тільки після підвищення продуктивності праці, що можливо досягти за рахунок зростання оплати праці та здешевлення продукції. На його думку гармонія інтересів працівника та роботодавця зводиться до спільної мети – створення продукту [1]. Не менш вагомими були праці Вільям Петті, який першим сформулював визначення заробітної плати як ціни праці та Девід Рікардо, який стверджував, що цінність товару визначається рідкістю та кількістю праці і витрат на неї. Значний науковий вклад в теорію оплати праці як економічної категорії зробили і К. Маркс, А. Сміт, П. Бугільбер, Т. Веблен, Ф. Кенне, Т.Р. Мальтус, Д.С. Мілль, П. Самуельсон та ін. [2]. Сучасні ж науковці: Т.М.Долініна, О.В.Гамова, А.С.Богачев, Л.С.Лісогор, Л.П.Шевчук, О.А.Гришнова, О.А.Дороніна, Л.П.Шевчук стали більше приділяти увагу проблемі витрат на оплату праці та її значення у собівартості продукції. Зокрема М.І. Туган–Барановський виокремлює два фактори, які мають вагомий вплив на розмір заробітної плати: економічний (підвищення продуктивності суспільної праці) та соціальний [3].

Вклад основного матеріалу. За останні роки рятівником Української економіки є сільськогосподарські підприємства та кластери які вийшли на лідируючі позиції світового рейтингу експортерів сільгосппродукції та залучають іноземні інвестиції і тим самим покращують ситуацію в країні. Завдяки розвитку сільського господарства розвивається сфера інформаційних технологій, збільшується

продовольчий запас та створюються нові робочі місця. Але найбільш проблематичним та суперечливим питанням в процесі виробництва завжди поставало питання витрат на оплату праці. Витрати на оплату праці займають суттєву частку в структурі собівартості продукції [5], але фактичні витрати підприємства на оплату праці більші від тих, які виплачуються робітникам, адже згідно з чинним законодавством роботодавця повинен здійснювати ще й соціальні виплати на кожного робітника [6, 7]. Відомо, що ціна продукції формується з собівартості, податків та прибутку і коли собівартість займає найбільшу частку в структурі ціни, то це є сигналом до зниження конкурентоспроможності. Отже, витрати на оплату праці та соціальні нарахування є однією з основних та приховуваних статей в формуванні ціноутворення товару та займають найбільшу питому вагу в структурі собівартості продукції, що потребує більших затрат людської праці. В статтю витрат на оплату праці включають заробітну плату за окладами та тарифами, компенсаційні виплати, премії, оплата відпусток, заохочення, інші витрати на оплату праці [8].

В країнах Європейського союзу оплата праці у собівартості товарів складає не менше 30%. В Україні, (табл. 1) з 2010 року цей показник сягав не вище 10%, а до 2017 року стрімко знизився до 5%. Отже, згідно статистичним даним спостерігається зниження частки витрат на оплату праці в сільськогосподарській галузі. Але у 2018 році показники почали покращуватися і вже у 2020 р. частка витрат на оплату праці у виробництві продукції сільського господарства

Таблиця 1. Витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції сільського господарства

Рік	Сільське господарство		У тому числі			
	млн грн.	% від усіх витрат	рослинництво		тваринництво	
			млн грн.	% від усіх витрат	млн грн.	% від усіх витрат
2010	6 806,7	9,1	4 318,0	8,6	2 488,6	10,0
2011	9 028,8	9,1	6 243,4	8,8	2 785,4	9,7
2012	11 610,3	9,4	8 529,1	9,5	3 081,2	9,2
2013	9 719,3	7,6	6 500,8	7,1	3 218,5	9,0
2014	11 044,1	7,2	7 777,6	6,7	3 266,4	8,4
2015	11 481,2	5,5	7 963,1	5,1	3 518,1	6,8
2016	14 036,5	5,5	9 972,4	5,1	4 064,1	6,8
2017	18 483,8	5,0	13 246,7	4,9	5 237,1	5,2
2018	22 119,4	5,6	15 874,1	5,2	6 245,3	6,9
2019	25 228,8	6,4	17 819,4	5,8	7 409,4	8,4
2020	25 850,3	7,0	18 147,2	6,5	7 703,1	8,5

Джерело: [9].

збільшилася до 7%. Це підвищення зумовила міграція робочої сили, адже щоб повернути працівників назад потрібно було, в першу чергу, збільшити розмір оплати праці [9].

З відрахуваннями на соціальні заходи ситуація не краща (табл.2). З 2010 року в Україні цей показник сягав не більше 3,5%, він стрімко знижувався до 2017 року сягнувши 1,1% [9]. В Європі ж витрати на соціальні заходи у 2018 році в середньому склали майже 8%. У 2018 р. найвищий показник мала Франція – 14,1%, а найнижчий Румунія – 1,9%. В країнах Європейського союзу відрахування на соціальні заходи, що здійснювалися роботодавцями в період з 2008 р. по 2018 р. в середньому склали 10,7% [10].

На нашу думку одними з основних причин зниження частки витрат на оплату праці є автоматизація та механізація виробничих процесів основних видів продукції, порушення вартісних співвідношень (диспаритет), що спричинено податковим навантаженням та комерційними представниками (посередниками), непопулярність сільської місцевості, відсутність субвенцій та дотацій, регіональна політика і врешті решт загальний кризовий стан економіки країни [5].

Дуже важливою особливістю багатьох сільськогосподарських підприємств є сезонність, тип виробництва, форма власності та обсяги виробництва. Від цих чинників залежать і витрати на оплату праці та показник використання персоналу. В сільськогосподарських підприємствах витрати на оплату праці мають різний характер та можуть збільшуватися або зменшуватися від-

повідно до об'єму виробленої продукції. Заробітна плата постійних працівників найчастіше здійснюється за місячними ставками та фіксується підприємством як постійні витрати. Оплата праці таким працівникам повинна бути виплачена незалежно від результатів господарської діяльності підприємства і тому зумовлює необхідність розумного планування роботи для забезпечення повного використання фонду їх робочого часу протягом всього року. Виконання сезонних робіт тимчасовими працівниками та постійними працівниками, що працюють за відрядними розцінками, або отримують оплату праці за конкретний об'єм виготовленої продукції відносять до змінних витрат, розмір яких залежить від обсягу продукції [6]. Зі збільшенням масштабів виробництва знижуються і постійні витрати на одиницю продукції, але при цьому збільшується дохідність підприємства.

Для досягнення високих економічних показників і зниження собівартості продукції сільськогосподарських підприємств необхідно раціонально використовувати всі категорії працівників, як постійних так і сезонних. Завдяки аналізу динаміки робочої сили ми можемо оцінити ефективність використання трудових ресурсів. Для цього необхідно визначити коефіцієнт найму (K_n) та коефіцієнт вибуття (K_v) які розраховуємо за формулами [4]:

$$K_n = \frac{ЧП_{пр}}{ЧП_{кр}}, \quad (1)$$

де $ЧП_{пр}$ – чисельність прийнятих працівників за рік; $ЧП_{кр}$ – чисельність працівників на кінець року.

Таблиця 2. Відрахування на соціальні заходи в Україні

Рік	Сільське господарство		У тому числі			
	млн грн.	% від усіх витрат	рослинництво		тваринництво	
			млн грн.	% від усіх витрат	млн грн.	% від усіх витрат
2010	2 434,5	3,2	1 548,8	3,1	885,7	3,6
2011	3 048,9	3,1	2 020,9	2,9	1 028,0	3,6
2012	4 253,9	3,4	3 125,5	3,5	1 128,3	3,4
2013	3 565,2	2,8	2 389,6	2,6	1 175,5	3,3
2014	4 149,3	2,7	2 956,1	2,6	1 193,2	3,1
2015	4 008,4	1,9	2 772,0	1,8	1 236,4	2,4
2016	3 120,6	1,2	2 234,7	1,1	885,9	1,5
2017	3 993,7	1,1	2 848,0	1,1	1 145,7	1,1
2018	4 824,3	1,2	3 483,7	1,2	1 340,6	1,5
2019	5 538,3	1,4	3 931,6	1,3	1 606,7	1,8
2020	5 691,5	1,5	4 000,9	1,4	1 690,6	1,9

Джерело: [10].

$$K_B = \frac{ЧП_B}{ЧП_{пор}}, \quad (2)$$

де $ЧП_B$ – чисельність усіх вибулих працівників за рік; $ЧП_{пор}$ – чисельність працівників на початок року.

Для визначення темпу зміни чисельності працівників на підприємстві (T_3) використовуємо формулу [4]:

$$T_3 = (K_H - K_B) \cdot 100, \quad (3)$$

Також необхідно визначити і коефіцієнт валового обороту робочої сили [4]:

$$O_{pc} = K_H + K_B. \quad (4)$$

При зростанні коефіцієнту валового обороту робочої сили плінність персоналу збільшується, але є нормальною ситуація зростання коефіцієнту найму коли підприємство має потребу в більш кваліфікованих працівниках, або працівниках нових професій. Важливим є і показник трудової активності, що впливає на коефіцієнт використання запасу праці. Зі зростанням даного показника зростає й коефіцієнт.[4]

Висновки

Отже, витрати на оплату праці формують дуже важливий показник діяльності підприємства – собівартість продукції. Аналіз раціональності використання працівників дозволяє вчасно скоротити витрати на собівартість продукції та досягти найбільш ефективного шляху до удосконалення виробничої структури і як наслідок збільшення прибутковості підприємства. Тож, використання трудових ресурсів найповніше охарактеризовується на основі показників продуктивності праці, а її раціональність до певної міри за показниками сезонності виробництва.

В сьогоденних умовах є недостатньо обґрунтованим управління фондом заробітної плати, яке потребує інноваційних способів управління. Формування фонду оплати праці має пов'язуватися з обсягами виготовленої продукції та результативністю праці, а не за рахунок прямого зростання цін. Важливим є аналіз ступені відданості персоналу підприємству, що характеризує стаж роботи працівника і відображає рівень стабільності, успішності та конкурентоспроможності підприємства [4].

Аналіз показників використання персоналу є досить важливим в плануванні економічного розвитку підприємства оскільки вони взає-

мопов'язані та мають прямий і вагомий вплив на результати діяльності підприємства та його розвиток.

Список використаних джерел

1. Бастиа Ф. Экономические софизмы. Пер. с фр. – М.: ООО «Социум»: ЗАО Изд-во «Экономика», 2002.
2. Історія економічних вчень: Навчальний посібник. За редакцією Кириленка В. В. – Тернопіль: видавництво «Економічна думка», 2007. – 233 с.
3. Туган–Барановский М. И. Теоретические основы марксизма. Санкт–Петербург : ред. журн. «Мир божий», 1905. –VIII. –160 с.
4. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. – Київ: КНЕУ, 2013. – 779 с.
5. Попрозман Н.В. Fundamentals of information support of agricultural entrepreneurship. Ekonomika APK. 2016.Vol. 9. Pp. 62 – 67.
6. Попрозман Н.В. Теоретичні основи економічного зростання та розвитку аграрного виробництва. Ефективна економіка. Випуск № 6. 2015. Електронне фахове видання. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4143>
7. Закон України про оплату праці. Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0893-99#Text>
9. Статистична інформація // Державна служба статистика України // ukrstat.gov.ua
10. Статистична інформація // European Statistical Office, Eurostat// ec.europa.eu

Дані про авторів

Попрозман Наталія Василівна,

д.е.н., професор, професор кафедри економічної кібернетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна

e-mail: npoprozman@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-8402-3389>

Степанова Оксана Валеріївна,

аспірант каф. економічної кібернетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна

e-mail: st.oksi.v.70@gmail.com

Данные об авторах**Попрозман Наталия Васильевна,**

д.э.н., профессор, профессор кафедры экономической кибернетики, Национальный университет биоресурсов и природоиспользования Украины, Киев, Украина

e-mail: npoprozman@nubip.edu.ua

Степанова Оксана Валерьевна,

аспирант каф. экономической кибернетики, Национальный университет биоресурсов и природоиспользования Украины, Киев, Украина

e-mail: st.oksi.v.70@gmail.com

Data about the authors**Nataliia Poprozman,**

Doctor of Economic sciences, Professor of the department of economic cybernetics, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

e-mail: npoprozman@nubip.edu.ua

Oksana Stepanova,

Graduate student of the Department of Economic Cybernetics National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

e-mail: st.oksi.v.70@gmail.com

УДК 338.242.2

КЛИМЕНЧУКОВА Н.С.

Взаємодія стейкхолдерів ринку в процесі розвитку підприємництва в інноваційній економіці

Актуальність теми дослідження. Проблематика взаємодії стейкхолдерів ринку в процесі розвитку підприємництва в інноваційній економіці є необхідною умовою формування економіки нового типу заснованої на знаннях. Трансформаційні зміни в інституціональній матриці вимагають систематичного перегляду зазначеної проблематики з урахуванням поточного стану розвитку національної економіки.

Постановка проблеми. Існує потреба деталізації напрямків забезпечення взаємодії стейкхолдерів ринку в процесі розвитку підприємництва в інноваційній економіці. Важливим є конкретизація інфраструктурних елементів, що забезпечать безперервні комунікаційні потоки між окремими стейкхолдерами ринку.

Постановка мети і завдань дослідження – дослідити проблематику взаємодії стейкхолдерів ринку в процесі розвитку підприємництва в інноваційній економіці та висвітлити напрямки покращення комунікацій між науковим сектором, виробництвом, інфраструктурними елементами та органами державної влади.

Метод або методологія дослідження. В статті використано методи дедукції, індукції, систематизації, аналізу, синтезу й теоретичного узагальнення.

Презентація основного матеріалу (результати дослідження). Обґрунтовано, що взаємодія стейкхолдерів ринку в процесі розвитку підприємництва в інноваційній економіці повинна засновуватися на всеохоплюючій політиці держави в напрямку нормативно-правового, інфраструктурного та інформаційного забезпечення комунікацій між науковим сектором, виробництвом, інфраструктурними елементами та органами державної влади.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, інфраструктурних елементів та органів місцевого самоврядування для підвищення рівня ефективності комунікацій спрямованих на підтримку підприємницького сектору в національній економіці.

Висновки. Запропоновано пріоритети та інструменти щодо стимулювання національної економіки, підприємництва та підтримки взаємодії між окремими стейкхолдерами ринку. Визначено необхідні інструменти державного впливу які поглиблюють комунікації між науковим сектором, виробництвом, інфраструктурними елементами та органами державної влади.

Ключові слова: інноваційна економіка, підприємництво, інфраструктура, комерціалізація, інтелектуальна власність